

تاریخ دریافت: ۸۸/۹/۱

تاریخ پذیرش: ۸۸/۱۱/۲۰

نقش مدیریت شهری در توسعه گردشگری (مطالعه موردی: شهر رامسر)

دکترزهره فنی^۱

علی محمد نژاد^۲

چکیده:

هدف از این مطالعه، بررسی نقش مدیریت شهری در شناسایی توانمندی‌های گردشگری، برنامه ریزی و بهره برداری از جاذبه هاست. برای آگاهی از نقش مدیریت شهری در توسعه گردشگری رامسر به توزیع پرسش نامه بین گردشگران اقدام و سپس از روش‌های آماری برای تجزیه و تحلیل آنها استفاده شده است. همچنین مطالعات اسنادی، مصاحبه و تصاویر برای دستیابی به اهداف و نتایج پژوهش مورد تاکید بودند. در پایان با استفاده از مدل SWOT به تحلیل نقش عوامل درونی و بیرونی در مدیریت گردشگری شهری رامسر و ارائه راهبردهای مدیریتی مناسب برای توسعه گردشگری استفاده شده است. بر اساس یافته‌های تحقیق، مشخص شد که شهرهایی مانند رامسر، دارای پتانسیل‌های مناسبی برای توسعه گردشگری اند، اما به علت ضعف‌های مدیریت شهری، عدم یکپارچگی مدیریت در بهره برداری پایدار از جاذبه ها، کمبود امکانات دسترسی و اطلاع رسانی، عدم همکاری و هماهنگی نهادهای گوناگون شهری، ناتوانی در تامین بهداشت و نظافت شهر و مشکلات

۱- استادیار گروه جغرافیای شهری دانشگاه شهید بهشتی

۲- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه شهید بهشتی

مربوط به برنامه ریزی کاربری اراضی، بخش گردشگری نه تنها از توسعه پایداری فاصله گرفته بلکه روند منفی را طی می کند.

کلید واژه ها: توسعه گردشگری، مدیریت شهری، مدل SWOT، توانمندی ها و منابع گردشگری، شهر رامسر.

مقدمه

امروزه گردشگری در دنیا، یکی از منابع مهم درآمد و از عوامل موثر در تبادلات فرهنگی بین کشورهاست و به عنوان گسترده ترین صنعت خدماتی جهان حائز اهمیت ویژه ای است. (کاظمی، ۱۳۸۶، ۱) گردشگری در حال بسط و رشد شتابان است و این در حالی است که جهان معاصر به دلیل اختراعات تکنولوژیکی در زمینه ارتباطات و اطلاعات به سمت فشردگی هر چه بیشتر فضا و زمان پیش می رود و این امر خود تسهیل کننده جابه جایی میلیون ها گردشگر در تمام نقاط کره زمین است. (پاپلی یزدی و سقایی ۱۳۸۶، ۸) بنابر آمار سازمان جهانی گردشگری در سال ۲۰۰۰، تعداد گردشگران در سراسر جهان بالغ بر ۷۰۱ میلیون نفر بوده و از این جریان گردشگری مبلغی حدود ۴۷۵ میلیون دلار به طور مستقیم وارد چرخه اقتصادی جهان شده است. (همان، ۳) این ارقام در سال ۲۰۰۸، برای گردشگران به ۹۲۲ میلیون نفر و درآمد حاصل از آن به ۹۴۴ میلیارد دلار رسیده است. (www.unwto.com) اهمیت و عظمت گردشگری به ایجاد فرصت های شغلی و در آمد محدود نمی شود. در صورت برنامه ریزی و توسعه از پیش اندیشیده شده، گردشگری قادر است منافع مستقیم و غیر مستقیم اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی را ایجاد و سهم قابل توجهی را در توسعه ملی ایفا نماید. (معصومی، ۱۳۸۵، ۱۰)

گردشگری شهری ترکیب پیچیده ای از فعالیت های مختلف است که از بهم پیوستن ویژگی های محیطی و میزان توانمندی و کشش شهر در جذب بازدیدکنندگان و ارائه خدمات است. نخستین شرط موفقیت هر شهر در توسعه گردشگری، وجود زیر ساخت های مناسب شهری، یکپارچگی همه سازمانهای ذیربط و مدیریت عاقلانه و مدبرانه در عرصه های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی است. از طرف دیگر تنسيق و آمایش جاذبه های شهر، استفاده پایدار از منابع گردشگری، ایجاد امکانات و تسهیلاتی که دسترسی به

جاذبه‌ها را تسهیل کند، رضایت خاطر بازدیدکنندگان و کنترل محلی دومین شرط لازم در توسعه گردشگری است. (دیناری، ۱۳۸۴، ۱۵) در راستای تحقق توسعه گردشگری، مدیریت شهری مهم‌ترین ابزار است. بدین ترتیب مدیریت شهری که از سازماندهی عوامل، نیروها و منابع برای اداره امور و پاسخ‌گویی نیازهای ساکنان شهر شکل گرفته و شامل کارکرد های برنامه ریزی، اجرا، نظارت و کنترل است، (رضویان، ۱۳۸۱، ۵۰) با سازماندهی و شکل دهی به شهر، آماده سازی و مدیریت بهره برداری از جاذبه ها، بهسازی و مرمت سایت های تاریخی، توسعه فضاهای سبز و پارک‌ها، تبلیغات و بازاریابی برای پتانسیل های گردشگری، اجرای طرح های توسعه شهری و گردشگری، مهمترین نقش را در توسعه گردشگری شهرها و حوزه های نفوذ آنها ایفا می کند.

بیان مساله

با توجه به گسترش روزافزون شهرنشینی در دهه های اخیر در کشورمان و تراکم و تمرکز جمعیت در شهرهای بزرگ کشور و عوارض و پیامدهای ناشی از این تمرکز بر شهرنشینان، نیاز به گذران اوقات فراغت و مسافرت احساس می شود. شهرستان رامسر با قرار گیری در غرب استان مازندران و نزدیکی به تهران به عنوان بزرگترین کلانشهر کشور و مهم ترین مرکز فرستنده گردشگر، موقعیت مناسبی در جهت جذب گردشگران دارد. از طرف دیگر شهر رامسر به دلیل همجواری با سواحل خزر و جنگل های انبوه، دارا بودن آب و هوای معتدل، وجود چشمه های آبگرم معدنی و جاذبه های تاریخی و فرهنگی، دارای توانمندی های بالایی در توسعه گردشگری می باشد. رشد سریع گردشگری در رامسر باعث بروز تحولات اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی شده است. که این عوامل لزوم مداخله مدیریت شهری برای برنامه ریزی و ساماندهی این پدیده را ضروری می سازد.

این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ سئوال های زیر است:

۱- مدیریت شهری رامسر در شناسایی توانمندیهای گردشگری، برنامه ریزی و بهره

برداری از آن چگونه نقش ایفا کرده است؟

۲- راهبرد های مناسب برای توسعه گردشگری رامسر کدامند؟

روش تحقیق

ابزار و روش های جمع آوری داده ها :

در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات و همچنین تجزیه و تحلیل آنها روش های مختلفی مورد استفاده قرار گرفت که شامل روش های اسنادی و پیمایشی است. ابتدا با استفاده از روش اسنادی، کتاب ها، مقالات، پایان نامه ها و طرح ها مورد بررسی و مطالعه قرار گرفتند و از آنها فیش برداری شد، که عموماً در مباحث نظری تحقیق و شناخت وضع موجود منطقه مورد استفاده قرار گرفت. سپس با استفاده از پرسش نامه، به جمع آوری اطلاعات میدانی از گردشگران پرداخته و در موارد لازم، از تصاویر برای تایید صحت اطلاعات پیمایشی استفاده شد.

جامعه آماری :

جامعه آماری این پژوهش، گردشگران وارده به رامسر در سال ۱۳۸۷ بود که تعدادشان به ۱۴۳۰۰۰۰ نفر بالغ می شد. برای انتخاب نمونه های آماری، از روش نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شده که تعداد ۳۲۲ گردشگر برای پاسخ گویی به پرسش های طرح شده، انتخاب گردید. سپس داده ها با استفاده از روش آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

مدل استراتژیک swot :

در این پژوهش هدف از کاربرد مدل SWOT، تجزیه و تحلیل ساختار مدیریت گردشگری شهری رامسر و تولید راهبرد های مناسب برای توسعه گردشگری بوده است. کاربرد مدل مذکور به شرح زیر است:

مدل تجزیه و تحلیل SWOT به عنوان یکی از مدل های پر کاربرد برنامه ریزی استراتژیک می باشد. این مدل نقاط قوت و ضعف داخلی و فرصت ها و تهدید های خارجی را که یک سیستم با آن روبه روست، شناسایی می کند. منطق رویکرد مذکور این است که راهبرد اثربخش باید قوت ها و فرصت های سیستم را به حداکثر و ضعف ها و تهدید ها را به حداقل برساند. مدل SWOT تحلیل روشمند و منظمی را برای شناسایی این عوامل و انتخاب استراتژی که ارائه می دهد. برای این منظور نقاط قوت و ضعف و فرصت ها و تهدید ها در چهار حالت کلی (SO، WO، ST و WT) پیوند داده می شوند و گزینه های

استراتژی از بین آنها انتخاب می شوند. فرصت ها و تهدیدات کلیدی خارجی به طور روشمند با ضعف و قوت های داخلی در یک رویکرد ساختاری شده مقایسه می گردند. هدف از این مقایسه شناسایی یکی از چهار الگوی خاص برای سازگاری موقعیت داخلی و خارجی است.

الف) قوت و فرصت (SO)^۱: ناحیه یک بهترین موقعیت است. سیستم با چند فرصت محیطی روبه روست و قوت های بسیاری دارد که استفاده از فرصت ها را ترغیب می نماید. در واقع طرح راهبردهای تهاجمی بر مبنای نقاط قوت درون منطقه ای و فرصت های بیرونی جهت بهره گیری از برتری های رقابتی آن می باشد.

ب) قوت و تهدید (ST)^۲: در ناحیه دوم سیستم دارای قوت های کلیدی است لیکن با محیطی تهدید زا مواجه می باشد. در این وضعیت، استراتژی ها از قوت های موجود برای ساختن فرصت های بلند مدت استفاده می نمایند. در واقع طرح راهبرد تنوع بخشی بر مبنای نقاط قوت درونی و غلبه بر تهدیدات بیرونی به منظور استفاده بهینه از امکانات و تنوع بخشی به نظام گردشگری منطقه است.

ج) ضعف و فرصت (WO)^۳: در ناحیه سوم سیستم با یک فرصت خوبی روبه روست، ولی از چند ضعف داخلی رنج می برد. در واقع ارایه راهبرد بازنگری برای رفع نقاط ضعف درونی با استفاده از فرصت های بیرونی پیش رو است.

د) ضعف و تهدید (WT)^۴: در ناحیه چهارم، سیستم نه با فرصت و نه با قوت محیط داخلی مواجه است، بلکه از بعد داخلی با ضعف و از نظر بعد خارجی با تهدیدات متعددی مواجه می باشند. در این حالت بهترین استراتژی، استراتژی کاهش یا تدافعی به منظور رفع آسیب های احتمالی نظام گردشگری منطقه خواهد بود. (حکمت نیا و موسوی، ۱۳۸۵، صص ۲۹۳ و ۲۹۴).

پیشینه تحقیق

آرتور و مینسا در مقاله ای تحت عنوان مدیریت شهری و گردشگری میراث برای توسعه پایدار (برنامه مدیریتی و میراث فرهنگی شهر المینا در غنا) به این نتیجه رسیدند که شهر المینا دارای منابع تاریخی و فرصت ها و قوت هایی است که می تواند در جهت افزایش توسعه اقتصاد محلی استفاده شود. این موارد می تواند در قالب راهبرد برنامه مدیریت و میراث فرهنگی غنا یا (ECHMP)^۱، که شامل: اصول و مبانی مشارکت سهامداران، بخش خصوصی، تشریک مساعی بخش خصوصی و عمومی و مدیریت شهری می باشد. (ECHMP) رابطه متقابل بین توریسم و فاکتورهای اقتصادی - اجتماعی و اکولوژیکی برای توسعه پایدار را مشخص می کند. این استراتژی مسیر توسعه شهر را در ۱۰ سال آینده مشخص می کند. مدیریت شهری باید به اقدامات و روش های مردم محلی در قالب رویکرد حرفه ای برای توسعه شهری احترام بگذارد. بدون مشارکت محلی، راهبرد پایدار نمی تواند تحقق یابد. (Arthur and Mensah, 2006: 299)

ستیان و تیموتی در مقاله ای تحت عنوان چهارچوب های مدیریت شهری و حفاظت از میراث در اندونزی، سیستم مدیریت شهری موجود در اندونزی را توصیف می کنند و پتانسیل های آن را برای یاری رساندن در حفاظت از شهرهای تاریخی توریست پذیر بررسی می کنند. در اینجا ساختار دولت، مکانیسم های قانونی، برنامه های توسعه شهری و برنامه کنترل توسعه بررسی می شوند تا ببینند که چگونه هر کدام از آنها ممکن است در حفاظت از میراث نقش داشته باشند. (Setiawan and Timothy, 2000: 76)

همچنین علی ملایی توانی در پایان نامه اش تحت عنوان مدیریت گردشگری شهری تنکابن به این نتیجه رسیده است که علیرغم وجود پتانسیلهای بالای محیط طبیعی شهر تنکابن برای جذب گردشگر، بهره چندانانی از آن عاید نشده است و گردشگران از امکانات و تسهیلات موجود در شهر احساس رضایت نمی کنند. به علت کمبود تاسیسات و تجهیزات گردشگری و عدم بهره برداری مناسب از این پتانسیل ها، عدم برنامه ریزی و مدیریت صحیح و نبود دید همه سو نگر به استفاده بهینه از آنها، محیط طبیعی این شهر با

وجود چنین جاذبه های فراوانی به سوی ناپایداری میل می کند. فقط جاذبه های طبیعی بی نظیر شهر است که گردشگران را از سراسر کشور به سوی خود جذب می کند. (ملایی توانی، ۱۳۸۶، ۱)

چهارچوب نظری پژوهش

مفهوم مدیریت شهری

شهر به عنوان یک منبع توسعه مطرح است. جایگاه مدیریت شهری در روند توسعه شهر و بهبود سکونتگاه های شهری نقشی بسیار مهم و تعیین کننده دارد. از دیدگاه دیگر می توان، مدیریت شهری را در مسیر یک توسعه قانونمند و پایدار مورد توجه قرار داد. این مورد، بیشتر از این جهت اهمیت دارد که نحوه مدیریت بر جریان مطلوب زندگی شهری، می تواند در بهبود سکونت گاه های انسانی و پایداری توسعه شهری، مهم ترین نقش را ایفا کند. (شیعه، ۱۳۸۲، ۳۷)

وان جیجک^۱ (۲۰۰۴) اشاره می کند که یک عنصر کلیدی مدیریت شهری ساختن یک شهر رقابتی، متساوی و پایدار از طریق تشریک مساعی و یکپارچگی بخش های عمومی و خصوصی برای هجوم بردن به مشکلات عمده ای که ساکنان شهرها با آن مواجه اند، می باشد. هنگامی که اهداف کلی مدیریت شهری برای نایل شدن به توسعه پایدار شهری و مشخص کردن یک دسته وسیعی از بخش ها که شامل ابعاد محیطی، فرهنگی، اجتماعی - اقتصادی، کالبدی و نهادی است، مدیریت شهری به عنوان یک مفهوم پیچیده ملاحظه می شود. (wong, tang, van horen, 2006, page647)

مک گیل^۲ (۱۹۹۸) معنای اساسی مدیریت شهری را با اشاره به این که آن یک هدف دوتایی دارد، شرح می دهد: برنامه ریزی، فراهم کردن و حفظ کردن زیرساخت های شهری و خدمات و مطمئن شدن از این که حکومت شهری در یک حالت مناسب قرار دارد. تفسیر او به روشنی اشاره دارد که مدیریت شهری هم کارکردهای استراتژیک (برنامه ریزی) و هم کارکردهای عملیاتی (فراهم کردن و حفظ کردن) را دارد.

داویدسون (۱۹۹۶) اشاره می‌کند که مدیریت شهری یک مفهوم وسیع است و برنامه ریزی شهری یک ابزار برای مدیریت شهری است. راکودی (۲۰۰۱) از این دیدگاه پشتیبانی می‌کند که مدیریت شهری شامل سیاست‌گذاری، تخصیص منابع، اجرا و عملیات است یعنی برنامه ریزی فقط یکی از کارکردهای مدیریت شهری است. همان‌طور که در ادبیات نظری بالا ترسیم شد، یک تفسیر از نتایج مفهومی مدیریت شهری می‌تواند در ترکیب برخی نکات کلیدی در مورد مدیریت شهری کمک کند: اول، هدف نهایی مدیریت شهری افزایش رقابت‌پذیری و پایداری یک شهر است دوم، مدیریت شهری نیاز به یک رویکرد یکپارچه دارد به عنوان این که آن با همه بخش‌های وابسته به توسعه شهر ارتباط دارد، با ذکر این نکته که این بخش‌ها همه در کنش متقابل هستند. سوم، مدیریت شهری با مداخله راهبردی و عملیاتی ارتباط دارد. (wong, tang, van horen, 2006: 648)

دو نهاد ارکان اصلی ساختار مدیریت شهری را به وجود می‌آورد: نخست شورای شهر و دوم شهرداری که در رأس هرم اجرایی شهر قرار دارد. مدل‌های اداره امور شهر (نظام مدیریت شهری) بیانگر وجود ارتباط بین نهاد تصمیم‌گیری و اجرایی در سازمان‌های محلی و سازماندهی امور در این نهادها است. بررسی و تحلیل اسناد و منابع قانونی مرتبط با شهرداری‌ها و اداره امور شهر، معتبرترین روش برای استخراج نوع نظام مدیریت شهری است. در ایران طبق قانون شهرداری‌ها مصوب سال ۱۳۳۴، اساس مدل اداره امور شهر در این قانون بر مبنای مدل شورا - مدیر شهر است (آخوندی و دیگران، ۱۳۸۷، ۱۴۴)

توسعه گردشگری و مدیریت گردشگری شهری

توسعه گردشگری فرایند پیچیده‌ای است که عوامل توسعه بین‌المللی و ملی و گروه‌های درگیر با سیاست دولت، برنامه ریزی و قانون‌گذاری را در بر می‌گیرد. (sharpley, 2008 : 80)

توسعه گردشگری به عنوان مجموعه فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر بسزائی در تقویت بنیادهای اقتصادی جوامع دارد. نقش گردشگری به عنوان منبع جدیدی برای ایجاد اشتغال، کسب درآمد، دریافت‌های مالیاتی بیشتر، جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی که موجب رشد و توسعه سایر صنایع می‌شود، در معادلات متعدد مورد تأکید قرار گرفته است (کاظمی، ۱۳۸۷، ۱).

رشد شتابان گردشگری طی دهه‌های گذشته و آینده‌نگری‌های مبتنی بر آن، همراه با تأکیدی که کارشناسان کشورهای روبه رشد بر تقویت و پشتیبانی این فعالیت در جهت اهداف توسعه پایدار در این ممالک روا می‌دارند، مفهوم تازه‌ای را در مدیریت توریسم مطرح کرده است که ما از آن به عنوان توسعه پایدار توریسم یاد می‌کنیم. این استراتژی نه تنها کشورهای در حال توسعه، بلکه جهان صنعتی را نیز شامل می‌شود (کهن، ۱۳۷۷، ۸۰). توسعه گردشگری پایدار عبارت است از: گسترش این صنعت و جذب گردشگر به کشور با استفاده از منابع موجود به گونه‌ای که ضمن پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و ضوابط قانونی جامعه و هم‌چنین انتظارات گردشگران، بتوان وحدت و یکپارچگی، هویت فرهنگی و سلامتی محیط زیست، رشد اقتصادی و رفاه مردم و میهمانان آن‌ها به گونه‌ای متوازن و پیوسته تأمین کرد. (الوانی، ۱۳۷۳، ۱۷۲).

هدف اصلی گردشگری پایدار ارائه روش‌های منطقی در بهره‌برداری از منابع طبیعی و انسانی و ممانعت از به کارگیری غیرمنطقی این منابع است. به دلیل آن که توسعه پایدار گردشگری دارای دو جنبه حفاظت از محیط زیست و منابع و میراث فرهنگی جوامع است، بنابراین گردشگری پایدار باید با سیاست مشخص و مدونی به اجرا در آید تا بتواند حرکت امیدبخش این صنعت در توسعه همه جانبه کشور را تضمین کند (منصوری، ۱۳۸۱، ۳۸).

طبق تجارب جهانی، برنامه‌ریزی صرفاً کالبدی و تصمیم‌گیری از بالا، در زمینه‌هایی که زندگی اجتماعی و فرهنگ رفتاری مردم مربوط می‌شود، به هیچ وجه کارساز و موفق نبوده است. به همین دلیل بنیان و نقطه شروع اقدامات گردشگری باید از طریق طرح‌های محلی - شهری آغاز گردد. از این نظر لازم است که میان برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری با برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای پیوند استوار و متقابل به وجود آید. بنابراین با در نظر گرفتن مفهوم وسیع گردشگری و ابعاد مختلف فضایی آن، می‌توان حوزه برنامه‌ریزی گردشگری را به سه سطح عمده تقسیم کرد: سطح محلی، سطح منطقه‌ای و سطح ملی. بدیهی است که برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری در سه سطح به همکاری و هماهنگی نهادهای برنامه‌ریز در سطوح و بخش‌های مختلف نیاز دارد. برنامه‌ریزی در سطح محلی، جایگاه شهرداری‌ها را که عنوان مسئول اصلی شهر نمایان می‌سازد که هدف آن اعتلای کیفیت محیط زندگی شهری از طریق ایجاد نیازهای فراغتی و تفریحی مردم است. (قره‌نژاد و دیگران، ۱۳۷۸، ۳۸۵).

رویکرد مدیریت یکپارچه در مقاصد توریستی شهری، ساحلی و روستایی، ابتکار کمیسیون اروپا در برانگیختن توسعه و تحقق یک رویکرد پایدار نسبت به توریسم در این مقاصد است. شش معیار (IQM) برای ایجاد و ترقی یک رویکرد مشارکتی بین مردم، گردشگران، محیط و مدیران شامل:

- ۱- وجود یک مدیریت قوی و نهادینه شده که منابع مالی و انسانی لازم را داراست؛
- ۲- تشریک مساعی بین همه سازمان های دخیل در سطوح محلی، منطقه ای، ملی، بین المللی بر اساس ایجاد یک رویکرد مشارکتی؛
- ۳- ایجاد یک چشم انداز عمومی از توسعه گردشگری با همکاری آژانس های درگیر در گردشگری و مردم محلی؛
- ۴- توزیع اثرات مثبت توسعه گردشگری بین بازدید کنندگان، شاغلان بخش تجاری، پرسنل اداری و مردم محلی؛
- ۵- تنظیم سیاستی استوار و یکپارچه در زمینه فعالیت های خدماتی گردشگری؛
- ۶- معرفی و ترویج مشوق هایی برای بسط و توسعه ابتکارات (ابداعات، پروژه های جدید) بخش خصوصی در جهت بهبود کیفیت گردشگری (European Commission , 2000:8)

نقش نهادهای محلی (شهرداری و شورای شهر) در توسعه گردشگری

با توجه به تحولات بر نامه ریزی و مدیریت شهری در جهان، رشد سریع شهر نشینی در ایران و حاد شدن مشکلات ناشی از آن، به روشنی می توان دریافت که در چارچوب وظایف فوق نمی توان به نیازهای مبرم شهروندان در زمینه گذران فراغت و تفریح پاسخ گفت. به همین دلیل در طول دو سه دهه گذشته، شهرداری ها به قبول وظایف و انجام اقدامات جدیدی مجبور شده اند که گاهی فراتر از اختیارات قانونی و امکانات سازمانی آنها محسوب می شود. از جمله مهم ترین این اقدامات باید به توسعه فضاهای سبز، ایجاد

پارک های شهری و حومه ای، تاسیس فرهنگسراها، زمین های بازی، بهسازی مراکز تاریخی و بافت های قدیمی اشاره کرد^۱.

گردشگری شهری یکی از مهم ترین انواع گردشگری است. کلاً بحث گردشگری در سه سطح ملی، منطقه ای و محلی قابل طرح است، با یک ارزیابی سریع می توان دریافت که تصمیم گیری ها در همان سطح اول مانده است و البته با همت و ذوق برخی مسئولان به سطح دوم نیز تمایل پیدا کرده است. اما هنوز فکر و تصمیمی در سطح محلی با هدف توسعه گردشگری مدون نشده و به صورت هماهنگ به اجرا در نیامده است و همواره در روال موجود برنامه ریزی و مدیریت گردشگری در سطح کشور نوعی تعارض با اهداف برنامه ریزی و مدیریت شهری مشاهده می گردد، از یکسو با توسعه روزافزون شهرها در کشور و افزایش جمعیت شهرنشین نیازهای تفریحی و گردشگری شهروندان به شدت روبه گسترش دارد ولی از طرف دیگر اختیارات قانونی و عملی شهرداری ها در عرصه بهره گیری از فضاهای فراغتی و توریستی بسیار محدود است. از جمله این محدودیت ها می توان به موارد ذیل اشاره کرد: عدم اختیارات مدیریت شهری در خارج از محدوده قانونی و حریم شهر، تعداد متولیان و نهادهای مسئول، جدایی میان وظایف سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و وظایف مدیریت شهری، عدم وجود قوانین عام، مشترک و میان بخشی در زمینه گردشگری. (مهدیزاده، ۱۳۷۹، ۱۶)

در اغلب کشورها شهرداری ها مهمترین نقش را در توسعه گردشگری شهری دارند، چرا که شهرداری در سازماندهی و شکل دهی به شهر مهمترین نهاد است و در واقع این مدیریت منسجم و هماهنگ شهری است که باعث فعالیت های هم جهت می شود. در مجموع می توان برای ورود شهرداری ها به بحث گردشگری چهار زمینه مشخص را مطرح نمود:

۱- توجه شهرداری ها به مقوله گردشگری تاریخی و بهره برداری از سایت های

تاریخی

۲- اکوتوریسم یا گردشگری طبیعی با توجه به پتانسیل های هر منطقه

۳- تبلیغات و اطلاع رسانی

۴- تامین منابع مالی در جهت آماده سازی فضاهای گردشگری در شهرها.

(دیناری، ۱۳۷۴، ۱۶۳)

منطقه مورد مطالعه

شهرستان رامسر در انتهای بخش غربی استان مازندران (مرز بین گیلان و مازندران) استقرار دارد. شهرستان رامسر دارای یک بخش مرکزی و چهار دهستان به نام های چهل شهید، سخت سر، جنت رودبار و اشکور بوده و شهرهای تابعه آن شامل رامسر، کتالم و سادات شهر می باشد. (طرح هادی روستایی، ۱۳۸۴، ۳)

جاذبه های توریستی شهر رامسر شامل ساحل دریا و پلاژ های ساحلی، آبگرم معدنی، آثار تاریخی چون هتل قدیم، کاخ موزه، موزه مردم شناسی رامسر، جنگل می باشد.

یافته های تحقیق

برای آن که بتوان نقش مدیریت شهری را در توسعه گردشگری رامسر روشن کرد باید به انتخاب شاخص هایی مبادرت ورزید و سپس نتایج پرسشنامه و مشاهدات میدانی را در قالب این شاخص ها قرار داده و بعد به تحلیل آنها پرداخت.

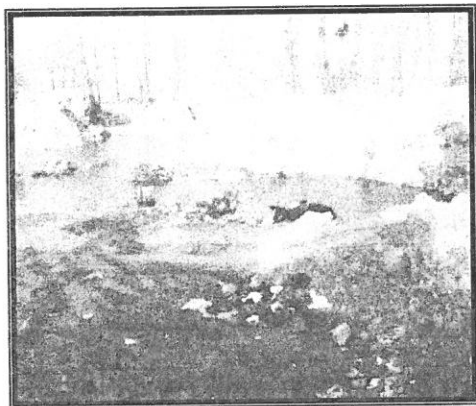
بر اساس نتایج به دست آمده از پرسش نامه، گردشگران وارده به رامسر را ۷۴ درصد مرد و ۲۶ درصد زن تشکیل می دهند که ۵۱ درصد بین گروه سنی ۱۵ تا ۳۰ سال و بقیه از سایر طبقات سنی بودند. همچنین استان تهران به عنوان مهمترین مرکز فرستنده گردشگر به شهرستان رامسر محسوب می شود که ۴۱ درصد از گردشگران از تهران و بقیه از سایر نقاط کشور بوده اند. همچنین ۹۲ درصد از گردشگران با وسایل نقلیه شخصی و ۸ درصد با وسایل نقلیه عمومی سفر کردند. در ذیل جدول شماره یک، برخی از شاخص های استخراج شده از پرسش نامه آمده است.

جدول شماره ۱: سطح شاخص های کیفی گردشگری

شاخص ها	ضعیف	متوسط	خوب	عالی	جمع
تامین بهداشت و نظافت	۲۸.۳	۴۲.۲	۲۵.۶	۹.۲	۱۰۰
کیفیت اطلاع رسانی	۳۰.۶	۳۳.۹	۳۰.۶	۵	۱۰۰
بهره برداری از جاذبه ها	۲۳.۹	۴۲.۲	۲۶.۷	۷.۲	۱۰۰

تامین بهداشت و نظافت شهر

بر اساس نتایج حاصل از پرسشنامه که در جدول شماره یک مشهود است، ۴۲.۲ و ۲۸.۳ درصد از پاسخ گویان وضعیت بهداشت و نظافت در جاذبه ها را به ترتیب متوسط و ضعیف ارزیابی کردند که این امر نشانگر نارضایتی گردشگران از این متغیرها بوده است. همچنین در شهر رامسر تجمع آشغال در کناره های خیابانهای منتهی به جاذبه های گردشگری (تصویر شماره یک) و تجمع فاضلاب در ساحل (تصویر شماره دو) منظره بدی را بوجود می آورد که در صورت تداوم این وضعیت باعث مشکلاتی در جذب گردشگر خواهد شد.

تصویر شماره ۲: تجمع فاضلاب در ساحل

تصویر شماره ۱: تجمع آشغال

گسترش امکانات دسترسی و اطلاع رسانی

جدول شماره ۲: شیوه های بسط اطلاعات گردشگری

نحوه آشنایی با مقصد	تبلیغات	آشنایان	تور مسافرتی	ایترنت	سایر	جمع
درصد فراوانی	۵	۶۳.۹	۲.۲	۱.۱	۲۷.۲	۱۰۰

با توجه به نتایج حاصل از جدول شماره ۲، بیشتر گردشگران از طریق دوستان و آشنایان با رامسر آشنا شده اند یعنی در حدود ۶۳ درصد از پاسخ گویان و سایر گزینه ها شامل

است. در واقع به علت ضعف سیستم اطلاع رسانی مدیریت شهری در مورد جاذبه های گردشگری رامسر به خصوص کمبود بروشورها و مجلات لازم و همچنین سایت های اینترنتی مرتبط که بتوانند پتانسیل ها و امکانات گردشگری رامسر را به خوبی معرفی کنند باعث شده، اکثر گردشگران صرفاً از طریق آشنایان و دوستان با این مقصد گردشگری آشنا شوند.

همچنین در مورد کیفیت اطلاع رسانی برای گردشگران (جدول شماره ۱) به ترتیب ۳۰ و ۳۳ درصد از گردشگران پاسخ ضعیف و متوسط تنها ۳۰ و ۵ درصد از آنها پاسخ خوب و عالی داده اند که نشانگر نارضایتی نسبی گردشگران از وضعیت موجود است. در شهر رامسر در زمان انجام تحقیق، ایستگاه های سیار اطلاع رسانی برای گردشگران وجود نداشتند و همچنین بروشورهای راهنما و نقشه ها برای گردشگران توزیع نمی شد.

بهره برداری از جاذبه های توریستی

بهره برداری از جاذبه ها یک موضوع بسیار مهم در توسعه گردشگری می باشد. مدیریت شهری با در اختیار داشتن ابزار های لازم (قانونی و اجرایی) می تواند نقش بسیار مهمی را در این زمینه ایفا نماید مثلاً با ایجاد امکانات پذیرایی در جاذبه ها یا با اجرای صحیح طرح ها و سالم سازی جاذبه ها و رسیدگی به منظر شهری و تهیه طرح های ویژه گردشگری می تواند پتانسیل های بالقوه را در جاذبه ها به بالفعل تبدیل نماید تا از این طریق به جذب گردشگر بیشتر و ایجاد اشتغال برای ساکنان بومی و همچنین ایجاد یک منبع درآمدی پایدار برای مجموعه مدیریت شهری نایل آید. بر طبق داده های پرسش نامه (جدول شماره یک) به ترتیب ۲۳.۹ و ۴۲.۲ درصد از پاسخ گویان وضعیت بهره برداری از جاذبه ها را ضعیف و متوسط ارزیابی کردند و فقط ۲۶ و ۷ درصد از پاسخ گویان این شاخص را به ترتیب خوب و عالی ارزیابی کرده اند. این امر بیانگر آن است که مدیریت بهره برداری از جاذبه ها در رامسر ضعیف بوده است. در واقع رامسر دارای جاذبه های طبیعی و انسانی که شرط اول برای توسعه گردشگری است را در اختیار دارد اما این جاذبه ها یا به صورت بالفعل باقی مانده اند مثل آبگرم معدنی که بهره برداری به صورت مدرن برای جذب گردشگر در آن صورت نگرفته است یا این که به صورت ناپایدار از آنها بهره برداری شده است و ساختار دریا که از یک طرف با تغییر کاربری به زیر ساخت و ساز ویلاها می رود

(تصویر شماره ۳) و از طرف دیگر به صورت بایر رها شده است. (تصویر شماره چهار) که این موارد مغایر با اصول توسعه پایدار گردشگری است.

تصویر شماره ۴: اراضی رها شده در ساحل

تصویر شماره ۳: تغییر کاربری زمین های ساحلی

جلب سرمایه گذاری بخش خصوصی

در این باره طبق مصاحبه ای که با مسئولین شهرداری انجام گرفت عملکرد شهرداری رامسر در جذب سرمایه های خارجی و داخلی برای توسعه گردشگری مورد ارزیابی قرار گرفت. در این باره می توان به عقد قرارداد با سرمایه گذار خارجی برای اجرای پروژه تفریحی لیدو در ساحل شامل ایجاد امکانات تفریحی و مراکز پذیرایی در حدود ۷ میلیارد تومان، ارتباط و مکاتبات با کشورهای حوزه خلیج فارس در جهت جلب سرمایه گذار و گردشگر خارجی، تشکیل هسته اولیه کمیته برگزاری چهلمین سالگرد کنوانسیون رامسر (کنوانسیون تالاب ها)، عقد قرار داد خواهر خواندگی با شهرهای پوئرتوموند شیلی و مالاکای مالزی اشاره کرد. با توجه به موارد مذکور می توان گفت به جز مورد اول بقیه موارد در حد مطالعات و مکاتبات باقی مانده اند. ذکر این نکته الزامی است که کنوانسیون رامسر قدیمی ترین معاهده بین المللی، با تاکید بر حفاظت از طبیعت در جهان است. آغاز آن در دوم ماه فوریه ۱۹۷۱ (۱۳ بهمن ۱۳۴۹) در شهر ایرانی رامسر بوده که کنوانسیون نام خود را از این شهر اقتباس کرده است. کنوانسیون رامسر در سال ۱۹۷۵ جنبه قانونی یافت.

تشویق به استفاده خردمندانانه از آنها می نماید. بیش از ۱۷۰۰ سایت با مساحت کل حدود ۱۵۰ میلیون هکتار در حال حاضر در این کنوانسیون به ثبت رسیده اند. (<http://sh-ramsar.ir>) اما با توجه به اهمیت بسیار بالای این کنوانسیون در سطح جهانی، در سالهای اخیر رامسر هیچ گونه نقش محوری در برگزاری آن نداشته و حتی دفتر این کنوانسیون هم در ایران نیست پس مدیریت شهری می تواند با سرمایه گذاری در زیرساخت ها به همکاری و مکاتبات با موسسات مهم بین المللی بپردازد.

برنامه ریزی کاربری زمین

یکی دیگر از ابزارهای مدیریت شهری برای برنامه ریزی شهری به طور اعم و برنامه ریزی گردشگری به طور اخص، برنامه کاربری زمین است. با توجه به نتایج حاصل از طرح جامع رامسر مشاهده می شود کاربری های جهانگردی و پذیرایی به سه دسته تقسیم می شوند و در این بین کاربری ویلاهای مسکونی بیشترین سهم یعنی ۱۰۹۸ درصد را به خود اختصاص داده اند در حالی که باید سایر کاربری ها چون هتل، مسافرخانه، رستوران و همچنین اردوگاه ها سهم بیشتر را به خود اختصاص می دادند. در واقع مدیریت شهری رامسر با صدور مجوز ساخت ویلاهای مسکونی به خصوص در سواحل (تصویر شماره ۳)، بیشترین نقش را در پدید آمدن این وضعیت ایفا کرده است. بنابراین بالا بودن سهم سرانه ویلاهای مسکونی نشانگر توسعه گردشگری در یک مقصد نیست چون همه اقدار جامعه قادر به استفاده از آن نیستند و فقط قشر مرفه از آنها استفاده می کنند.

جدول شماره ۳: کاربری های گردشگری در شهر رامسر

نوع کاربری	سطح (متر مربع)	سرانه (متر مربع)	درصد
هتل، مسافرخانه و رستوران	۱۶۴۱۴۰	۵.۳۸	۰.۹
اردوگاه ها	۵۶۴۰۲	۱.۵۸	۰.۳۱
ویلاهای مسکونی	۳۶۰۵۷۹	۱۱.۲۸	۱.۹۸
کل	۵۸۱۱۲۱	۱۹.۰۵	۳.۲

هماهنگی و همکاری با سایر نهادهای دخیل در مدیریت شهری

طبق نتایج حاصل از مصاحبه با مسئولین شهرداری و شورای شهر، تشکیلات مدیریت توریسم در رامسر عبارتند از:

- ۱- اماکن عمومی ناجا که مسئول اجرای طرح سالم سازی دریا می باشد و همچنین به تفکیک محل شنای زنان و مردان می پردازد. از طرف دیگر نظارت بر واحدهای اقامتی عمومی و پذیرایی هم جز شرح وظایف این نهاد است؛
 - ۲- بنیاد جانبازان که مالکیت هتل های قدیم و جدید رامسر را بر عهده دارد؛
 - ۳- دفتر سازمان میراث فرهنگی و گردشگری در رامسر که به امور نظارتی و صدور جواز برای ساخت هتل، متل، مهمانپذیر و می پردازد؛
 - ۴- و نهایتاً شهرداری و شورای شهر رامسر که اشاره شد.
- جالب این که علیرغم اذعان مسئولان شهری و گردشگری، به وجود ناهماهنگی و عدم همکاری بین این نهادها در برنامه ریزی، و این که هر نهادی به صورت عمودی منافع بخشی خود را دنبال می کند، هیچ تلاش و تحرکی برای کاهش این ضعف ها و وجود یکپارچگی در مدیریت گردشگری شهری دیده نمی شود.

تجزیه و تحلیل مدیریت گردشگری رامسر با استفاده از مدل SWOT :

در این قسمت به تحلیل عوامل درونی (ضعف و قوت) و بیرونی (فرصت ها و تهدید ها) مدیریت گردشگری شهری رامسر پرداخته شده و سپس با توجه به تحلیل وضع موجود به ارزیابی راهبردی های توسعه گردشگری رامسر در چهارچوب نظام مدیریت شهری پرداخته می شود.

جدول شماره ۴: تحلیل استراتژیک مدیریت گردشگری شهری رامسر

<p>۱- توسعه مشاغل در بخش خدمات و گردشگری و ایجاد منبع درآمدی برای مردم و مدیریت شهری ۲- وجود مکانها و فضاهای دارای پتانسیل برای سرمایه گذاری</p>	<p>قوت^۱</p>
<p>۱- عدم وجود مدیریت یکپارچه در تصمیم گیری مرتبط با توسعه شهری و گردشگری ۲- فقدان یا کمبود اختیارات لازم مدیریت شهری در عرصه های گردشگری ۳- فقدان سیستم آموزشی و ضعف اطلاع رسانی مدیریت شهری در معرفی جاذبه ها ۴- فصلی شدن درآمد حاصل از گردشگری ۵- عدم وجود مدیریت علمی برای هدایت سرمایه گذاری خصوصی در بخش گردشگری ۶- اشغال ساحل و زیر پوشش رفتن آن توسط بخش خصوصی و دولتی ۷- ضعف سیستم حمل و نقل شهرستان و عدم دسترسی مطلوب به جاذبه ۸- ضعف نظافت در جاذبه ها و تجمع آشغال در آنها به خصوص ساحل و عدم وجود سیستم فاضلاب</p>	<p>ضعف^۲</p>
<p>۱- رونق فعالیت های ساختمانی و افزایش ساخت و ساز در نتیجه ورود سرمایه به شهر ۲- احداث و افتتاح آزاد راه تهران-شمال در آینده</p>	<p>فرصت^۳</p>
<p>۱- عدم شناخت کافی مسئولان استان از امکانات ناحیه و متمرکز بودن نظام مدیریتی ۲- کمبود طرح های توسعه گردشگری یا عدم تهیه آنها در مورد توسعه گردشگری رامسر ۳- افزایش هزینه مدیریت شهری در نتیجه پیامدهای منفی رفتار گردشگران در محیط زیست شهری مثل نابودی میراث طبیعی، فرهنگی و تاریخی ۴- پیشروی آب دریای خزر و زیر آب رفتن تاسیسات ساحلی ۵- خرید زمین های ساحلی و شهر توسط افراد غیر بومی و تفکیک و تغییر کاربری آن</p>	<p>تهدید^۴</p>

جدول شماره ۵: ارایه راهبرد های توسعه گردشگری رامسر در چهارچوب نظام

مدیریت شهری

<p>۱- ایجاد یک منبع درآمدی پایدار برای سیستم مدیریت شهری رامسر از طریق رونق فعالیت های گردشگری و سرمایه گذاری بخش خصوصی و راه اندازی سیستم مالیاتی</p> <p>۲- ایجاد مشوق های لازم توسط مدیریت شهری برای جذب سرمایه گذاری در بخش گردشگری از طریق توسعه خدمات زیر بنایی و روینبایی</p>	استراتژی نقاط قوت ^۱
<p>۱- ایجاد هماهنگی و همکاری میان شهرداری و شورای شهر با سایر سازمان های بخشی در امور توسعه شهری از طریق ایجاد کمیته های ویژه برای توسعه گردشگری در رامسر</p> <p>۲- واگذاری اختیارات مربوط به ساماندهی و توسعه گردشگری به مدیریت شهری به طوریکه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری فقط اهداف و سیاست های کلان توسعه گردشگری در سطح ملی را تعریف کرده و اجرای این سیاست ها و اهداف بر عهده مدیریت شهری و به طور کلی سازمان ها و نهاد های محلی باشد.</p> <p>۳- ایجاد و توسعه سیستم های تبلیغات و بازاریابی در داخل مدیریت شهری و معرفی شهر رامسر به عنوان یک شهر توریستی</p> <p>۴- ایجاد تنوع در جاذبه های گردشگری رامسر به خصوص در ساحل دریا و آبگرم معدنی برای جذب هر چه بیشتر گردشگر در تمام فصول در رقابت با سایر شهرهای همجوار</p> <p>۵- تجهیز زیرساخت ها و ایجاد امکانات و تسهیلات ویژه در جهت جلب سرمایه گذاری خصوصی</p> <p>۶- تهیه و اجرای هماهنگ طرح مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی</p> <p>۷- توسعه سیستم حمل و نقل رامسر و ساماندهی ترافیک درون شهری در جهت دسترسی جاذبه ها</p> <p>۸- اجرای برنامه های مربوط به مدیریت پسماند</p>	استراتژی حداقل رساندن نقاط ضعف ^۲
<p>۱- هدایت سرمایه های سرمایه داران غیر بومی جهت سرمایه گذاری در زیر ساخت های گردشگری (واحدهای اقامتی، تفریحی و...) به جای ویلاسازی از طریق مشوق های مالیاتی</p> <p>۲- ایجاد کمپ ها و مراکز تفریحی بین راهی در آینده در مسیر رامسر - تهران</p>	استراتژی فرصتها ^۳
<p>۱- ایجاد هماهنگی میان سطوح مدیریت شهری، منطقه ای و ملی و همکاری فرابخشی میان نهادها</p> <p>۲- تهیه طرح های توسعه گردشگری برای رامسر</p> <p>۳- ایجاد و راه اندازی نظام آموزشی و تربیت نیروهای متخصص گردشگری</p> <p>۴- تهیه طرح های ویژه گردشگری برای ساحل رامسر بوسیله مدیریت شهری</p> <p>۵- ایجاد یک بانک اطلاعاتی از کل شهر و ساحل رامسر و نظارت بر روند ساخت و ساز و تغییر کاربری</p>	استراتژی پرهیز از تهدید ^۴

نتیجه گیری

نزدیک به ۵ میلیون نفر گردشگر داخلی و خارجی هر ساله به منظور گذراندن اوقات فراغت از استان مازندران دیدن می کنند. بر اساس مطالعات میدانی، رامسر به لحاظ

برخورداری از جاذبه های گردشگری که از شروط اولیه توسعه گردشگری است، دارای پتانسیل های بالایی است. اما همین جاذبه ها و استقبال های مردمی از رامسر، باعث بروز تحولات منفی اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی در این ناحیه شده است که لزوم مداخله مدیریت شهری برای برنامه ریزی و ساماندهی این شرایط را ضروری می سازد. یافته های تحقیق نشان می دهد مدیریت شهری رامسر به علت ناهماهنگی با سایر نهاد های دخیل در امور توسعه شهری نتوانسته نقش شایسته ای در نیل به توسعه پایدار گردشگری ایفا نماید. همچنین در سطح خرد در زمینه برنامه ریزی کاربری زمین، جلب سرمایه های بخش خصوصی، بهره برداری از جاذبه ها، گسترش امکانات دسترسی و اطلاع رسانی و تامین بهداشت و نظافت شهر عملکرد مطلوبی نداشته است. بنابراین با استفاده از مدل SWOT و تحلیل وضع موجود، راهبردهایی جهت توسعه گردشگری رامسر ارائه گردید که می توان گفت با ایجاد و تقویت زیرساختها و تسهیلات و جلب سرمایه گذاری و هماهنگی بین بخشی نهادها و... به توسعه گردشگری نایل آمد. در واقع ساماندهی گردشگری در یک مقصد (شهر) با تعامل پویا بین محیط، میزبان، میهمان و نظارت و تسهیل گری مدیریت شهری حاصل می شود که این در مورد اغلب شهرهای توریستی کشور از جمله رامسر تحقق نیافته و نیازمند توجه و برنامه ریزی است.

منابع و ماخذ

- ۱- الوانی ، سید مهدی و دیگران، (۱۳۸۵)، فرایند مدیریت جهانگردی ، انتشارات دفتر پژوهش های فرهنگی
- ۲- آخوندی و دیگران، (۱۳۸۷)، آسیب شناسی مدل اداره امور شهر در ایران ، نشریه علمی - پژوهشی پژوهش های جغرافیایی ، شماره ۶۳
- ۳- پایلی یزدی ، محمد حسین و سقایی ، مهدی ، (۱۳۸۶)، گردشگری (ماهیت و مفاهیم) ، انتشارات سمت
- ۴- حکمت نیا، حسن و موسوی، میرنجف، (۱۳۸۵)، کاربرد مدل در جغرافیا با تاکید بر برنامه ریزی شهری و ناحیه ای، انتشارات علم نوین
- ۵- معصومی ، مسعود، (۱۳۸۵)، ماهیت گردشگری ؛ انتشارات پیک کوثر
- ۶- کاظمی ، مهدی ؛ (۱۳۸۶)، مدیریت گردشگری ، انتشارات سمت
- ۷- دیناری ، احمد ، (۱۳۸۴)، گردشگری شهری در ایران و جهان ، انتشارات واژگان خرد،
- ۸- رضویان ، محمد تقی، (۱۳۸۱)، مدیریت عمران شهری ، انتشارات پیوند نو،
- ۹- ملایی توانی ، علی ؛ (۱۳۸۳)، مدیریت توریسم شهری تنکابن ، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشگاه شهید بهشتی ، دانشکده علوم زمین
- ۱۰- شیعه ، اسمائیل، (۱۳۸۲) ، لزوم تحول مدیریت شهری در ایران ، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱
- ۱۱- کاظمی ، مهدی، (۱۳۸۷) ، تحلیل ادراک شهروندان زاهدانی در توسعه گردشگری چابهار ، نشریه جغرافیا و توسعه ، شماره ۱۲
- ۱۲- کهن ، گوئل، (۱۳۷۷)، صنعت توریسم و توسعه پایدار ؛ نمادی از مدیریت پویا ، نشریه محیط شناسی ، شماره ۲۱ ،
- ۱۳- منصوری ، علی، (۱۳۸۱)، گردشگری و توسعه پایدار ، نشریه رشد آموزش جغرافیا ، دفتر انتشارات کمک آموزشی ، شماره ۶۳
- ۱۴- قره نژاد ، حسن و ابوالحسنی ، فرحناز، (۱۳۸۷)، جایگاه مدیریت شهری در توسعه گردشگری ، مجموعه مقالات دومین همایش جغرافیا و قرن بیست و یکم

- ۱۵ - مهدیزاده ، جواد، (۱۳۷۹)، توسعه گردشگری از دیدگاه برنامه ریزی شهری و منطقه ای ، ماهنامه شهرداری ها ، شماره ۱۵
- ۱۶ - طرح هادی مجموعه روستایی ارباکله ، لرسانور ، سرلیماک و سرگوسرا ، (۱۳۸۴)، بنیاد مسکن شهرستان رامسر
- 17- Arthur and Mensah, urban management and heritage tourism for sustainable development, **management of invironmental quality:an international journal**, vol.17, No.3
- 18- Setiawan, Bakti and Timothy, Dallen J, (2000),existing urban management frameworks and heritage conservation in indonesia, **Asia Pacific Journal of Tourism Research**, Volume 5 Issue 2
- 19- Siu wai wong, bo-sin tang and basil van horen (2006), strategic urban management in china: a case study of guanzhou development district, **habitat international** 30, page 645- 667
- 20- Tefler , David j and sharply , Richard , (2008), **tourism and development in the developing world** , rout ledge publication
- 21- European commission,(2000),**towards quality coastal tourism**, enterprise directorate-general tourism unit,
- 22- http://unwto.org/facts/eng/pdf/barometer/UNWTO_Barom09_2_en_excerpt.pdf
- 23- <http://city-dream.blogfa.com/post-55.aspx>
- 24-<http://www.sh-ramsar.ir/HomePage.aspx?lang=fa-IR&site=DouranPortal&tabid=4672&mid=0>